

ПРОФЕСОР МОСКОВСКОГ МГИМО: ТРИЈУМФ АМЕРИЧКЕ ХЕГЕМОНИЈЕ НЕМОГУЋ БЕЗ КОНАЧНОГ ПОТЧИЊАВАЊА СРБИЈЕ

- **Јужни ток и шира економска сарадња са Русијом су готово једина могућност за Србију да изађе из кризе. Јужни ток није дефинисан само као геоекономски него и као геополитички разлог**
- **Балкан је централна зона енергетског саобраћаја. С тим у вези, полазећи од концепције познатог геополитичара Макиндера, може се тврдити да ће онај ко буде контролисао Балкан управљати не само енергетским токовима него и одређивати политику земаља зависних од енергетских ресурса**
- **Балкан је за савремену Европу постао својеврстан Хартленд, ко га контролише може не само да контролише унутрашњи свод Западна Европа-Арабија-Индокина него и да управља светом**
- **Балкан је последња европска граница психолошког рата Запада против Русије. Губитак позиције Русије и утицаја у овом региону значи њено коначно истискивање из Европе и губитак потенцијалних савезника**
- **Притисак Запада на српске политичаре повремено поприма форму диктата и уцене. Нова Влада Србије, формирана дугим консултацијама са америчким и европским политичарима, тешко да се може назвати проруском**
- **Гаспром се са својим инвестицијама и могућностима нашао не само као талац борбе српских група и кланова него и као учесник правог економског рата. Тако да је преурањено сматрати Србију руском енклавом**
- **Процес реализације Јужног тока биће веома сложен. Ипак, не треба малаксати и треба се односити према нашим савезницима веома прагматично - проверавати сваки свој корак, строго следећи принцип „у рату као у рату“**
- **Чим буде решено питање Косова, када Србија пристане - а то се већ фактички десило - на потпуни улазак северних српских територија у албанску републику, оставивши да се замажу очи неку „финансијску аутономију“, биће активирани сепаратистички покрети у Војводини, у Рашкој области и на југу Србије**
- **Европске интеграције требало би да потчине Србију принципима „европског регионализма“, то јест децентрализације с перспективом даљег комадања земље. Такво подривање српске државности директно је супротно заинтересованости Русије за стабилност балканског региона**

ДОКТОР политичких наука, професор реномираног московског државног универзитета МГИМО Јелена Пономарјова одговорила је на низ новинарских питања која се тичу ситуације на Балкану и у српским земљама и њихове даље судбине. При том је упозорила: да је Запад - за разлику од Русије - заинтересован за даље слабљење и комадање Србије и српског простора.

Може ли се тврдити да, захваљујући инвестицијама Гаспрома, Србија постаје руска

енклава у Европи? Како ви оцењујете овај процес?

- Геополитички, геостратешки и геоекономски значај Балкана не само за Русију него и за светски систем у целини веома је сложено проценити. Као прво, Балкан је за Европу јединствено складиште богатстава свих врста, која се могу „приватизовати“ као залиха. Друго, овај регион је погодан полигон за размештање војних база НАТО с циљем контроле Мале Азије и заустављања непредвидивог постсовјетског простора. Треће, Балкан је централна зона енергетског саобраћаја. С тим у вези, полазећи од концепције познатог геополитичара Макиндера, може се тврдити да ће онај ко буде контролисао Балкан управљати не само енергетским токовима него и одређивати политику земаља зависних од енергетских ресурса. Балкан је за савремену Европу постао својеврстан Хартленд, ко га контролише може не само да контролише унутрашњи свод Западна Европа-Арабија-Индокина него и да управља светом. И, четврто, Балкан је последња европска граница психолошког рата Запада против Русије. Губитак позиције Русије и утицаја у овом региону значи њено коначно истискивање из Европе и губитак потенцијалних савезника.

У том смислу полазна тачка балканске руске политике у овом региону је била и остала Србија – прецизније простор на којем живе Срби. Ствар је у томе да су Срби, који су историјском вољом раздвојени државним границама и данас живе не само у Србији него и у Црној Гори, РС и на Косову и Метохији – традиционално русофилски народ. Како воле да понављају моје српске колеге, „осећања Срба, чак и када се осврћу према Европи, увек су на страни Русије“.

Веома важна чињеница за Србе у њиховим односима с нашом земљом је спољнополитичка позиција Москве. Москва је једина од светских престоница која даје предност српским националним интересима по питању територијалне целовитости Србије (непризнавање „независности“ Косова) заштите државности РС (у оквиру БиХ), ревизије Дејтонског споразума те осуде антисрпског деловања Хашког трибунала.

Ипак, могућност заштите руских и српских интереса лежи пре свега на економској равни. Без јаке економске базе у савременом свету немогуће је расуђивати о суверенитету и државности. У том смислу Јужни ток и шира економска сарадња са Русијом су скоро једина могућност за Србију да изађе из кризе. Руска улагања у економију Србије само у 2012. години премашила су милијарду долара. То је прави продор уколико се зна да је збирни обим руских инвестиција у српску економију за претходних девет година био приближно толики. Осим тога, Гаспромнефт и Лукоил су највећи порески обвезници у Србији. За Србију, која проживљава велику економску кризу, ово су огромна средства. У ситуацији кад незапосленост премашује 25 одсто, а инфлација износи 11 одсто, градња Јужног тока, као и руски кредит од 800 милиона долара, уз поменутих 200 милиона, су озбиљна подршка. Осим тога, према најскромнијим проценама реализација пројекта Јужни ток осигураће у Србији приближно 2,2 хиљаде нових радних места и привући до 1,5 милијарди евра директних инвестиција.

Вредна пажње је и чињеница да су САД Србији донирале 17 војних аутомобила „хамер“. Као одговор на ово, потпредседник Владе и министар одбране Србије Александар Вучић изјавио је да „донирани аутомобили представљају велику вредност за армију Србије и за земљу која се налази у економској кризи, и да су САД један од најважнијих војних партнера Србије“. Чудно је чути такве речи од српског руководства на адресу земље која је непосредно учествовала у бомбардовању Србије 1999. године и активно ради на уништењу српске државности (проглашење „независности“ Косова). Наглашено лојална, благо говорећи, позиција српског руководства у односу на САД и ЕУ у ствари сведочи о веома сложеним процесима у овој земљи. Зато се не може говорити о претварању Србије у руску енклаву. Ипак, то не значи да Русија нема овде своје интересе. Очигледно да је Јужни ток дефинисан не само као геоекономски него и као геополитички разлог.

Још 1991. године Јосиф Бродски, човек далеко од високе политике, али човек који је јасно осећао будућу борбу за власт и ресурсе, је писао: *„Као прави еквивалент трећег светског рата показује се перспектива економског рата ... где су сва средства добра и где је смисао победе – доминантан положај. Битке тог рата имаће наднационални карактер, али ће славље увек бити национално, то јест место регистрације победника“*. Тако се ето Гаспром показао једним од учесника тог рата, а поље битке у случају са Јужним током – Балкан.

Битка за српске земље почела је пропашћу биполарног система и распада социјалистичке Југославије, а наставља се и данас. Укидање Републике Српске Крајине 1995. године, потписивање Дејтонског споразума, који је учврстио улазак Републике Српске у аморфну федерацију неспособну за живот, 78 дана бомбардовања Југославије НАТО авијацијом 1999, свргавање Слободана Милошевића 2000, притисак на руководство Црне Горе и спровођење референдума 2006, проглашавање „независности“ Косова 2008., регионализација Војводине и Санџака – све су то завршне етапе великог пута који је прошао Запад са циљем да ослаби Србију.

Паралелно са војним и политичким акцијама, одвијају се стални процеси с руководством свих балканских република. Тако је, на пример, једном од кандидата за функцију председника Црне Горе амерички емисар рекао буквално следеће: *„Ако желиш да будеш председник, обећај да ћеш испунити три услова. Први – ући у НАТО. Други – никаквих енергетских контаката са Русијом. И трећи – минимализација присуства руских компанија и грађана у држави“*.

Притисак Запада на српске политичаре повремено поприма форму диктата и уцене. Нова Влада Србије, формирана дугим консултацијама са америчким и европским политичарима, тешко да се може назвати проруском. Гаспром се са својим инвестицијама и могућностима нашао не само као талац борбе српских група и кланова него и као учесник правог економског рата. Тако да је преурањено сматрати Србију руском енклавом. Процес реализације Јужног тока биће веома сложен. Ипак, не треба малаксати и треба се односити према нашим савезницима веома прагматично – проверавати сваки свој корак, строго следећи принцип „у рату као у рату“.

Да ли ће Русија помоћу инвестиција померити свој утицај у Републици Српској и Црној Гори?

– Развоју односа с РС и Црном Гором у Русији се посвећује озбиљна пажња. Наравно, у веку прагматизма и тржишних односа, на првом месту се налазе економски интереси. Али у поређењу с неолибералним економским моделима, оријентисаним на богаћење светске елите на рачун народа периферије, руски пројекти претпостављају обострани развој. Најзначајнија и најперспективнија међу њима је градња Јужног тока, чији ће крак доћи у РС. Битним улагањем у будућност РС, у њено претварање у развијени регион, а не у транзитну територију, биће градња гасних електрана.

Ипак, руске инвестиције не завршавају се Јужним током. Газпром и Зарубежнефт врше у РС истраживања налазишта нафте и гаса, што може привући у РС додатних 230 милиона долара. А предвиђа се да ће у наредне четири године само улагања Зарубежнефта, које Влада прима за нафтно-прерађивачка предузећа у РС, износити 743 милиона евра. Већи део тих инвестиција биће усмерен на повећање производње НПЗ Брод и фабрике за прераду уља Модрича, обезбеђење логистике и готове продукције, а такође и за ширење мреже бензинских пумпи.

Осим тога, последњих година активно се развија и хуманитарна сарадња, која се данас схвата као јавна дипломатија. Обе стране су заинтересоване за очување и развијање добрих и срдачних односа који вековима повезују Русе и Србе. Отварање у Бањалуци првог Руског

центра у БиХ 6. септембра 2012. године почео је велики хуманитарни пројекат.

Што се тиче Црне Горе, она је занимљива за руски бизнис пре свега захваљујући некретнинама. Током последњих година тржиште некретнина ове државе постало је својеврсна алтернатива неким европским тржиштима. У многоме, захваљујући дотоку руског капитала, Црна Гора задржава лидерску позицију у свету у инвестицијама по становнику (у држави живи око 626.000 људи). Данас се неки елитни објекти некретнина продају у Црној Гори скупље него у Монаку.

Тако концентрисано присуство руског капитала у овој земљи изазива озбиљну забринутост код америчких и европских уговарача превасходно у вези са могућношћу појачања политичког утицаја Русије. Мада се, на примјер, сличне инвестиције из Велике Британије и других европских земаља не схватају као политика.

Видим такву забринутост западних земаља због руског присуства искључиво као последицу геополитичке опозиције. Управо зато Црна Гора остаје један од главних кандидата за приступање НАТО и ЕУ. Једина озбиљна противтежа том процесу може бити непосредни рад са политичким руководством Републике и опозиционим партијама. Тада ћемо моћи говорити о укључењу Црне Горе у сферу руског утицаја.

Какве су перспективе ових земаља? Хоће ли бити укључене у ЕУ?

- Перспективе ових земаља на плану економског и политичког развоја, благо говорећи, нису ружичасте. Наредних година оне ће остати зона дубоке периферије. И сама ЕУ проживљава данас тешка времена. Ипак, идеје европске интеграције показују се као некакав манијакални мит за многе од балканских земаља. Могуће је да реализацијом тог мита низ чиновника оправдава своју предодређеност а могуће и одрађује подршку од ЕУ у току ове или оне предизборне кампање.

Како је познато, неколико часова пре завршетка гласања за председника Србије ЕУ је у име шефа Европске комисије Жозеа Бароза дала саопштење с честитком на адресу Томислава Николића. Ускоро је саопштење повучено као погрешно и преурањено. Таква подршка није остала без захвалности и већ у току своје прве службене стране посете тек изабрани председник Србије, изјавио: *„Србија нема друге будућности осим ЕУ. Србија покушава да испуни све услове да би постала пуноправни члан ЕУ“*.

Притом, најважнији услов за Србију, како је изјавила Хилари Клинтон, јесте успостављање *„отворених и јасних односа с Косовом“*. Али водити дијалог са Приштином значи сести за преговарачки сто са Хашимом Тачијем и другим бившим припадницима ОВК, који су учествовали у геноциду над Србима. Ствара се зачарани круг из кога Србија покушава да изађе путем ситних уступака, који су, одвојено гледано, незнатни, али у целини, сликовито речено, цртају портрет Доријана Греја.

Тачи стално уверава своје европске и прекоокенске тудоре у жарку жељу „Републике Косово“ да постане члан ЕУ и НАТО. Притом, генерални секретар НАТО Андерс Фог Рамусен тврди да НАТО не планира да смањи број својих војних службеника на Косову. Хилари Клинтон је још у октобру 2010. уверавала Приштину у спремности САД да помогну пријем Косова у ЕУ и НАТО, одбијајући и саму могућност расправе о *„територијалној целовитости и суверенитету Косова“* на преговорима Београда и Приштине.

Тако да мене не би чудило ако Косово и Црна Гора у најскорије време постану чланице НАТО. Што се тиче ЕУ, треба знати да ниједна од земаља бившег соцлагера није била примљена у ЕУ

пре него што је постала члан НАТО. Другим речима, сви разговори са Србијом, БиХ и Црном Гором о могућности чланства у ЕУ су неискрени. То је шаргарепа помоћу које се може намамити у НАТО, а онда, ако то буде по вољи земаља европског језгра, пре свега Немачке, поставиће се питање о уласку у ЕУ. Притом, ступање у НАТО поменутих земаља планира се остварити до момента потпуног завршетка Јужног тока, до момента када руско енергетско присуство почне доносити не само економске него и политичке дивиденде. О томе треба мислити.

Да ли ће се наставити дезинтеграциони процеси у Србији?

- Чим буде решено питање Косова, када Србија пристане - а то се већ фактички десило - на потпуни улазак северних српских територија у албанску републику, оставивши да се замажу очи неку „финансијску аутономију“, биће активирани сепаратистички покрети у Војводини, у Рашкој области и на југу Србије. Европске интеграције требало би да потчине Србију принципима „европског регионализма“, то јест децентрализације с перспективом даљег комадања земље. Такво подривање српске државности директно је супротно заинтересованости Русије за стабилност балканског региона.

Каква је политика САД према Србији, БиХ и Црној Гори?

- Интереси САД су очигледни: стварање зоне протектората, пренос државног суверенитета на наднационални ниво (ЕУ и НАТО) и потпуно извођење тог региона из зоне утицаја Русије. Нажалост, ти интереси су практично потпуно реализовани. Ипак, потпуни тријумф америчке хегемоније немогућ је без коначног потчињавања последње тврдоглаве државе - Србије. Наравно, не треба заборавити и на посебан положај Републике Српске. У јесен 2012, сходно испитивању јавног мњења у Србији, 61 одсто испитаних је био против уласка земље у НАТО, 15 одсто је било за, а само осам одсто се позитивно односило према тој организацији.

А каква је политика ЕУ према овим земљама?

- У односу на балканске земље правилно је не говорити о политици ЕУ, него Немачке као главног играча у региону после САД. На пример, све озбиљније преговоре о будућности своје земље српски политичари почињу у Берлину. Немачка саставља дневни ред, поставља услове, контролише центре моћи на Косову. На пример, јесенас је у вођству КФОР дошло до смене. На место командатна Едхарда Древса постављен је његов земљак немачки генерал Фолкер Халбауер, како за њега кажу, „специјалиста за блицкриг“. У овом тренутку коначно је комплетиран батаљон немачких оперативних снага за брзо деловање са задатком да силом угуше отпор Срба Срба са севера Косова и њихово потчињавање властима Приштине.

На које би још европске земље Русија могла да прошири свој утицај?

- Укратко, захваљујући економским пројектима, а пре свега Јужном току, Русија не може и буквално мора појачати свој утицај у Бугарској, Словенији, Румунији и Хрватској. Посебну пажњу треба обратити на Турску. У својој новој књизи „Стратешки поглед“ Збигњев Бжезински говори о сарадњи САД и њених традиционалних европских савезника с Русијом и Турском с циљем да се „прошири и оздрави данашњи Запад“. Посета председника Русије Владимира Путина Турској у децембру 2012. учврстила је свестрану сарадњу наших земаља, чија је срж економски спој. Што се пак тиче Јужног тока као субјекта енергетске дипломатије, због градње цевовода и продубљења економске кризе у Европи, биће све више оних који ће желети да се прикључе пројекту. То ће ојачати улогу Русије у региону.

Својевремено је Србија преживела „обојену револуцију“. Слични процеси дешавали су

се у суседним земљама. Ипак, то није умањило, него је у низу случајева ојачало руско присуство. Испоставља се да САД нису успеле да остваре свој циљ - могу ли се поновити „пролећа“? Може ли се десити слична револуција и у Русији?

- Одмах да нагласим да се иза термина „обојена револуција“ крије посебан модел политичког преврата. Он се остварује првенствено кориштењем метода ненасилне политичке борбе и, по правилу, у интересу и непосредним учешћем у планирању, организацији и финансирању, страних држава. „Обојене револуције“ су високотехнолошки продукт епохе глобализације. Узимајући у обзир специфику ових револуција и то да се борба за власт, информацију и ресурсе у савременим условима само заострава, очигледно је да ће се рецидиви сличних политичких преврата дешавати редовно. Од недавних то је такозвано „арапско пролеће“. Ипак, у поређењу са првом „обојеном револуцијом“ у Београду 2000. и такође са по методологији сличним догађајима у Грузији, Украјини, Киргизији, на арапском Истоку су се максимално користиле социјалне мреже (Фејсбук и Твитер), путем којих се будио занос аудиторјума и вршила координација наступа.

На пример, немири у Јемену и Јордану су почели истовремено. У земљама метама, где су биле инспирисане „револуције“, традиционални и нови медији су спроводили систематски рад на делегитимизацији власти, формирању неопходне психолошке атмосфере унутар земље - политизовањем одређених слојева становништва стварали су негативне имиџе лидера држава.

Средства масовног информисања и комуникације у „револуционарним“ условима имају улогу да дискредитују постојећу власт, створе емоционалну напетост и у очима јавности легитимизују опозицију или нову политичку елиту. У својим извештајима медији, који су дело или подршка такозваних НВО, обраћају се у првом реду осећањима људи, ослањајући се на непроверену, често лажну информацију. Постојеће технологије свргавања политичких режима омогућавају да се успешно оствари смена власти практично у свакој земљи света мимо зависности од облика владавине и државног уређења. Најосетљивији су геополитички значајни региони.

Ипак, резултати „револуција“ не задовољавају увек њихове организаторе. Нова елита не показује се увек послушном и лако контролисаном. Штавише, Американци нису богови. Они често слабо познају специфичности овог или оног региона, веома слабо познају традицију и културу народа чију историју они желе поново да пишу. Тако се дешава да резултат „револуција“ не буде јачање САД, које су непосредно финансирале и координисале читав процес смене режима, него појачање улоге Русије.

Што се тиче спровођења „обојене револуције“ у Руској Федерацији, шансе за то изузетно су мале. Балкан и Блиски Исток показали су се правим геополитичким огледалом за Русију. Ми смо много шта у њему видели и, надам се, схватили. Штавише, треба запамтити минимално две ствари. Прву, сличне револуције ће се дешавати. Друга се тиче комплексног политичко-економског и технолошког отпора практичарима „обојене револуције“. Пре више од 2.000 година кинески филозоф Лао Це је рекао: „*Ред треба одржавати док метежа још нема*“. Ако је држава уређена, нема неправде, власт није компромитована и ефикасно ради за добро земље, онда се никакви политички преврати не могу инспирисати. Ако тога нема, онда вируси „обојене револуције“ имају погодно тле.

(*Часопис Газпром/Екстра*)

Превела **Коса Јанковић**